Molenaar Garst uit Winschoten

Dit stukje is er weer een in de serie gesprekken met molenaars en molenmakers. Het interview werd enige tijd geleden afgenomen.

De heer Garst uit Winschoten is in 1926 als 15-jarige jongen begonnen bij molenaar Bouwman in Westerlee. Daar werd toen echter al geen windkracht meer benut, maar een 8 pk Bronsmotor. Het gebouwtje waar hij toen werkte, staat er nog.
In augustus 1928, hij was toen 17 jaar, kwam hij in dienst bij molenaar Luth, op de windmolen van Westerlee. Die molen had een vlucht van 70 voet en was uitgerust met vier zeilen.

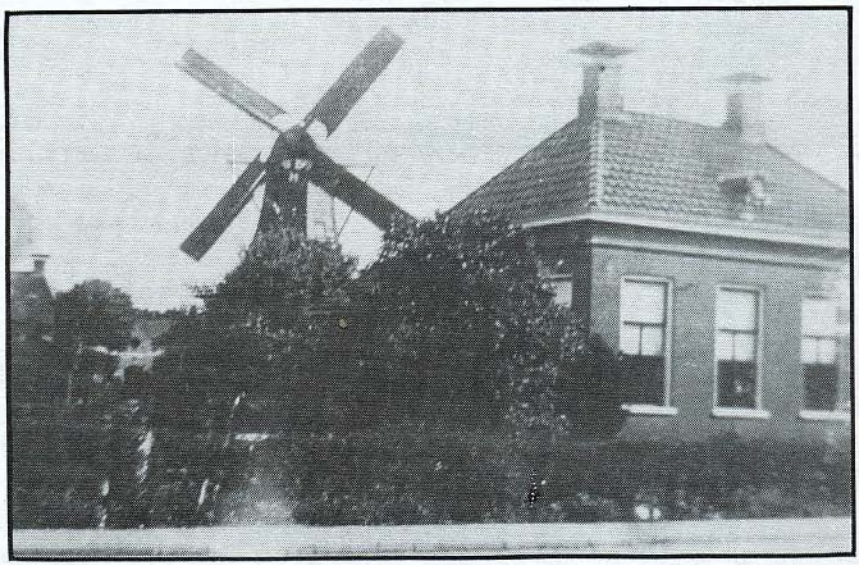

Later, omstreeks 1935, kreeg de molen een roe met zelfzwichting. Die roe was afkomstig uit Schildwolde, waar hij als binnenroe gediend had.
In augustus 1933 ging dhr. Garst naar Oude Pekela, waar hij ging werken op de hoge pel- en korenmolen van Koster.

Het bijzondere aan deze molen was, dat de pelstenen gelijk met de stelling lagen en de maalstenen een zolder lager.
Deze molen werd later verkocht aan J.W. Bakker in Groningen.
Op deze molen heeft de heer Garst ook de beginselen van het pellen geleerd. Hij is trouwens maar kort op de molen in Oude Pekela geweest.
Later is deze mooie grote molen helaas opgebrand.
Na in 1935 nog een half jaar in Westerlee gedraaid te hebben, ging de heer Garst op 4 november 1935 naar de molen van Edens in Winschoten. Daar werd hij de opvolger van D. Bos uit Bellingwolde, waarover U in Zelfzwichter 1/81 een verhaal kon lezen.
In het bijgebouw van deze molen, dat in 1870 gebouwd was, tezamen met de verhoging van de molen, was ook een maalderij voor zgn. 'kousjer meel', ook wel koosjer, of in Winschoten zelfs 'kousjes meel', genoemd. Dit was meel, dat volgens de godsdienstige gebruiken van de joden gemalen werd. Er was dan altijd een rabbi, of een man van de joodse gemeenschap aanwezig. 's Avonds ging dan het gehele gebouw op slot, weet de heer Garst zich nog te herinneren, zodat er niemand meer in kon.
Winschoten had tot in de oorlog een aanzienlijke joodse gemeenschap, die natuurlijk behoefte had aan volgens de oude gebruiken gemalen meel. Winschoten werd in die tijd wel eens de tweede joden-stad van Nederland genoemd, want na Amsterdam, woonden er percentagegewijs de meeste joodse burgers. Tegenwoordig is dat nog steeds merkbaar aan de vele uitdrukkingen, eigen aan Winschoters, die meestal rechtstreeks op het Hebreeuws of het Jiddisch zijn terug te voeren.

De molenaars in Winschoten, als bijvb. ook Dijkstra en Berg, maalden en pelden gedurende de oorlog veel clandestien.
Als er bijvb. een vergunning voor het pellen van 5 ton gerst werd gegeven, werd er veel meer gepeld en dat werd dan gewoon bij het zgn. 'regeringsmeel' gezet in het pakhuis. De controleurs gingen het toch niet allemaal staan nawegen.
Op die manier hebben de molenaars nog veel voor Winschoten en in het bijzonder voor onderduikers, die immers geen bonkaarten kregen, kunnen doen.

Ook in oorlogstijd heeft dhr. Garst haver-mouten geleerd. In

Blijham woonde dhr. Dekker, die een molentje voor het maken van havermout had. Dus daarheen getogen. Dhr. Dekker wilde echter het geheim van z'n apparaat, dat door een motor werd aangedreven, niet verklappen. 'Kijk, zei hij, hier gaat het er in, en hier komt het er maar zo weer uit'. Daar schoot je dus ook niet erg mee op. Bij molenaar Doddema in Nieuwolda werd toen gedraaid met een dieselmotor. Deze molenaar had ook een havermout-molen. Met een meetlat heeft Garst toen de verschillende maten van de schijven opgenomen en van de peller. Volgens een klein rekensommetje kwam hij toen achter het aantal toeren. Vervolgens ging hij naar smid Havinga, die hem daarna een 'hoaver-meulntje' heeft gebouwd, dat prima functionneerde. Molenaar Edens was voor z'n tijd zeer vooruitstrevend op het gebied van sociale voorzieningen en zelfs vakanties, die in die tijd voor molenaarsknechten nog niet bestonden. In 1954, toen de graanhandel een beetje in het slop raakte, en de meelfabrieken opkwamen, is de heer Garst overgestapt naar de Aankoopcentrale. Daar is hij gebleven tot z'n pensioen in 1976. Hij was toen in totaal 49 jaar in de granen werkzaam geweest.
Hij wist ook nog een leuke anecdote te vertellen over Abeling Lemminga, de vroegere molenaar van Scheemda. Van hem werd

De heer en mevrouw Garst

verteld, dat hij, als er 's avonds geen wind was, maar er wel veel gemalen moest worden, zich te rusten legde onder de meelpijp, zodat het meel op z'n hoofd zou vallen, als de molen door aanwakkerende wind wat zou gaan draaien. Behalve een leuk verhaal, vertelt dit natuurlijk wel iets over de omstandigheden, waaronder de vroegere molenaars moesten werken!
Ook had de heer Garst nog een aantal tips, berustend op z'n jarenlange praktijkervaring als molenaar, die we misschien nog eens in de Zelfzwichter zullen afdrukken. Het artikeltje over het scherpen van maalstenen nemen we zeker nog eens op.

D.J.T.